

títkon nagy lelkiharok is dúlnak, mert Mariska és az ügyvéd már az elsőosztályú fülkében összeismerkedtek, sőt megtalálták egymást. De közöttük áll az asszony, a feleség, akit mindketten rajongásig szeretnek (de akiről mindketten tudják, hogy menthetetlen szívbeteg) s közöttük áll Miklós, a szegény kisvárosi fiú, Mariska vőlegényjelöltje (akinek, hála Isten, még nem ígérte el magát), végül ott van a három csúnya és idősecske sógornő, akik mindenféle kombinációban frontot formálnak a szegény és védtelen, de szép, fiatal, ügyes és minden elképzelhető jótulajdonságokkal ellátott nevelőnő ellen. Egészen jól ráismerhetünk Hamupipőkére, a mesebeli jó tündérre, a királyfira és a gonosz boszorkányra. Jókai meséiben a hétfejű sárkány és a baziliszkusok helyén sötét, marcona gyilkosok és méregkeverő szirének ólálkodnak a hős körül, Csathónál az erős romantikus requisitumok helyett fullánkossal nyelvű vénkisasszonyok és pozícióéhes özvegyek sorakoznak fel.

Természetesen nem szabad megijednünk semmitől! A hősnő, akiben minden mesebeli jótulajdonság összpontosul, a modern Hamupipőke, aki épp úgy tud gép- és gyorsírni, mint akasztót felvarrni, beteget ápolni vagy gyermekeket nevelni, természetesen eljut a célhoz, a boldogsághoz. A halál mint egy szelíd árnyék suhan el a ház felett s magával viszi az asszonyt. A sógornők ármánya kudarcra végződik. A vőlegényt «végzetes szerelem» keríti hatalmába és (neki is vizsgálódnia kell) feleségül vesz egy filmszillagot. Aztán tavasz lesz és kiűt a nap.

Mindezt pedig fordulatosan, ügyesen, meleg humorral, nagy mesélő kedvvel, sok ízésséggel és nagy rutinnal beszéli el az író. Kompozíciója kerek, de nem olyan sokszálú, mint a nagy romantikus mesélőé. A vég már az első fejezetben készen látszik

s azontúl újabb és újabb figurákat húz elő a mese folyamán s ezeknek a sakkfiguráknak a kiütése az egyetlen gondja. Csathó játszik. De mert tudatosan és céltudatosan játszik, művészes is.

És ismét: «A földön annyian álmotok vérről, hogy jó, ha valaki a boldogságról is mer álmodni.» J. M.

Déry Tibor: Országúton. — Regény. (Athenaeum.) A regény régen az ember és a világ monumentális rajza akart lenni, az előtérben emberi életsorsok érdekes bonyodalmaival, háttérben a cselekmény korának freskójával. A regényíró az életet a maga egyetemességében szemlélte. A kollektivisták fordítva jár el. A világ és az élet tört darabjait szétzilálja, majd egyenként kezébe veszi, felmutatja, s aztán egymás mellé rakja. A regényből képzet-, gondolat- és cselekménycserepek halmaza zudul az olvasóra. Érezzük, hogy ezek életteljes egységből szakadtak ki, de arra már hiába várunk, hogy a kollektivisták író belőlük új egységet építsen. Sem külső világnak, sem lelki életünk cserepei nem illeszkednek már egymáshoz. Ebben a furcsa költői világban torzzá, ellenszenvessé és érthetlenné válik az élet minden mozzanata.

Déry Tibor csavargója — neve nincsen — bizonytalan idő óta járja az országutat s időz ismeretlen falukban s névtelen városokban. Azért született, hogy az író rajta és általa mutathassa meg egy olyan ember lelkét és életét, aki hallatlan következetességgel és önként rekeszti ki magát az emberi társadalomból, teremt magának más életformát és más morált. Vagy legalábbis megkísérli ezt. A társadalomtól való elszakadásnak két útja szokott lenni: a szenteké és a gonosztevőké. A mi hősnünk természetesen az utóbbi «országúton» halad. Első személyű előadásából meg-

tudjuk, hogy a híd alatt alszik, nagyon fél a rendőrtől, de legjobban a téltől. Ez az utóbbi félelme a cselekmény folytonosan felbukkanó motívuma, vezérszólam a későbbi gyilkosságának egyetlen tudatos oka. A mi csavargónk nyilván nem egészen épelméjű.

Ennek az elsőszemélyű előadásnak visszássága, hogy a rongyos ruhájú s zavarodott lelkű csavargó a morál, a filozófia és a lelki élet mélységeit tárja fel jellemét meghaladó intelligenciával. Az a gondolatunk támad, hogy csavargónk nemcsak egy bonctani, hanem egy pszichoanalitikai intézetben is volt rövid ideig — s sajnos, ott is csak — szolga.

A csavargónak nincs ideje «külön érzelmekre és öröme, mert «a mindenki életét» akarja utánaélni. Csak alkalmi munkát vállal: «Egyszer két évig dolgoztam egy helyen — nagy hiba volt». A pénzről megelégedezik, vagy eldobja. Küzd az «érzelmek sáskajárása» ellen, utálja a «lakásszagot», amikor szobát és ételt kap (egy bonctani intézet szolgájaként), «örjögő kétségbeesést» érez. Ha az emberekhez közeledik, úgy érzi, hogy egyensúlya meginog. Az emberekkel való érintkezésének formái: koldulás, lopás, rablás, a végül még gyilkosság is. Előre kifőzött tervszerűséggel, egészen ismeretlen embert, minden ok nélkül megöl, úgy látszik, csupán azért, hogy fegyházba jusson, «szabályok közé»: vissza az emberi társadalomba. Bűneit bizonyos kusza lelkifolyamatok közben, valójában azonban anyagi egyszerűséggel, természetességgel és hideg részvétlenséggel követi el. «Régi törvényszerűségeimet elvesztettem s nem tudok újakra találni» — talán ez a mondat foglalja össze legjobban a csavargó erkölcs-tanát.

Az «Országúton», az elvesztett törvényszerűségek világa, idegen a mi számunkra. Exotikum, akár a kol-

lusgyűlésnek a maga nemében kitűnő leírása e regényben, amelynek néhány részlete azonban durván izléstelen. (A bonctani intézet szolgája és a kutya, stb.)

A regény hibái ellenére is kétségtelen, hogy Déry Tibornak költői a látásmódja, avatott a tolla, képalkotó fantáziája eleven, de gyakran igen merész, néhányszor zavaros: «Az orr veres falatokat szíppant», «söntébbarna szag», «a Hold izzón a lábam között gurult, folyton belebotlottam...»

Az «Országúton» szerzőjének irodalmi pozíciója ott van valahol a Gorkij Maxim—Walt Whitman—Kassák Lajos halványodó csillagképlete által alkotott háromszögben.

Mérey Ferenc

Goethe und die neuere ungarische Literatur. Irta **Trostler József** (Kny. a Deutsch-Ungarische Heimatsblätter IV. évf.-ból; Budapest, 1932). Bleyer Jakabnak március 24-én Weimarban tartott «Goethe und Ungarn» című kitűnő előadását (megjelent a «Jahrbuch der Goethesellschaft» XVIII. kötetében) tovább viszi és a két nemzet szellemi vonatkozásainak megvilágításával egészíti ki Trostler dolgozata, amely sokkal többet ad, mint általános címe után gondolnók. Néhány találó vonással jellemzi azt a németiséget, amelyben minden irodalommal vált, ami Angliában szociológia, Franciaországban politikai jelenség lett volna; és azt a magyarságot, amelynek költészete megszűnnék magyar költészet lenni, ha a politikát kiemelnék belőle.

Ennek a kettős szempontnak fényénél különösen éles és — visszafelé — a szempontot magát is igazoló megvilágításba jutnak: 1. a katechochen «német» Goethével való magyar találkozásnak nehézségei és 2. a — mégis, mindenképpen — be-bekövetkezett találkozásoknak a jelentősége a Vörösmarty-, Arany- és